

POSTANOWIENIE

Dnia 25 listopada 2020 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Maria Szulc (przewodniczący)

SSN Marian Kocon

SSN Roman Trzaskowski (sprawozdawca)

w sprawie z powództwa B. T. - następczyni prawnej Z. P.

przeciwko E. P., P. P. i P. P.

o zobowiązanie do złożenia oświadczenia woli,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym

w Izbie Cywilnej w dniu 25 listopada 2020 r.,

skargi kasacyjnej powódki od postanowienia

Sądu Apelacyjnego w (...)

z dnia 24 lipca 2018 r., sygn. akt I ACz (...),

uchyla postanowienie Sądu Apelacyjnego w zaskarżonym zakresie i przekazuje sprawę temu Sądowi do ponownego rozpoznania i rozstrzygnięcia o kosztach postępowania kasacyjnego.

UZASADNIENIE

Z. P. domagał się zobowiązania każdego z pozwanych, tj. E. P., P. P. i P. P. do przeniesienia na jego rzecz odpowiednich udziałów we współwłasności oznaczonej nieruchomości w związku z odwołaniem w dniu 9 września 2008 r. darowizny dokonanej przez powoda na rzecz pozwanych w dniu 14 lipca 2008 r.

Postanowieniem z dnia 8 kwietnia 2013 r. postępowanie w sprawie zostało zawieszone z powodu śmierci powoda w dniu 12 marca 2013 r.

Postanowieniem z dnia 18 kwietnia 2018 r. Sąd Okręgowy w C. oddalił wniosek B. T. o podjęcie zawieszonego postępowania, umorzył postępowanie w sprawie oraz oddalił wniosek B. T. o udzielenie zabezpieczenia.

Postanowieniem z dnia 24 lipca 2018 r. Sąd Apelacyjny w (...) oddalił zażalenie B. T. na postanowienie Sądu Okręgowego. Oceniał, że do czasu ustalenia w przewidzianym do tego postępowaniu sądowym kwestii, kto i w jakim zakresie jest spadkobiercą po zmarłym Z. P., nie ma podstaw do podjęcia postępowania na wniosek osoby, która jedynie prawdopodobnie jest spadkobiercą. Zastosowanie bowiem art. 180 § 1 pkt 1 k.p.c., który stanowi o „następcach”, a nie „potencjalnych następach” albo jakimkolwiek „następcy” zmarłego, powinno nastąpić w chwili, gdy krąg spadkobierców po zmarłym został ostatecznie określony. Tymczasem postępowanie o stwierdzenie nabycia spadku po powodzie toczące się przed Sądem Rejonowym pod sygn. II Ns (...) i nie zostało dotychczas zakończone. Zdaniem Sądu Apelacyjnego, skoro brak wystarczających podstaw do uznania, by skarżąca była uprawniona do domagania się podjęcia postępowania, zasadna była odmowa jego podjęcia oraz umorzenie postępowania w sprawie w związku z upływem pięciu lat od daty postanowienia o jego zawieszeniu na podstawie art. 182 § 1 pkt 3 w związku z art. 174 § 1 pkt 1 k.p.c.

Skargę kasacyjną od postanowienia Sądu Apelacyjnego wniosła B. T., zaskarżając je w części oddalającej zażalenie na postanowienie Sądu pierwszej instancji w części umarzającej postępowanie. Zarzuciła naruszenie przepisów postępowania, tj. art. 180 § 1 w związku z art. 391 § 1 i z art. 397 § 2 k.p.c. oraz art. 182 § 1 pkt 3 w związku z art. 180 § 1 i z art. 391 § 1 i z art. 397 § 2 k.p.c. Wniosła o uchylenie postanowienia w zaskarżonej części i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania oraz zasądzenie kosztów postępowania kasacyjnego.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Kluczowa dla oceny zasadności skargi kasacyjnej jest kwestia, czy do podjęcia postępowania zawieszonego na podstawie art. 174 § 1 pkt 1 k.p.c. w każdym przypadku konieczne jest przedstawienie przez osobę wskazującą spadkobiercę lub też zgłaszającą się do postępowania procesowego jako

spadkobierca zmarłej strony prawomocnego postanowienia o stwierdzeniu nabycia spadku albo poświadczenia dziedziczenia.

Zgodnie z art. 180 § 1 pkt 1 k.p.c. w razie śmierci strony sąd ma obowiązek podjąć postępowanie z urzędu z chwilą zgłoszenia się lub wskazania następców prawnych zmarłego albo z chwilą ustanowienia we właściwej drodze kuratora spadku. Na gruncie tego przepisu w orzecznictwie przyjmuje się, że jeżeli przejście praw nie następuje na podstawie ustaw szczególnych, to przeciwnik procesowy zmarłej strony we wniosku o podjęcie zawieszonego postępowania czyni zadość wymaganiu przewidzianemu w cytowanym przepisie, jeśli wskaże spadkobierców ustawowych zmarłej strony, gdyż nie spoczywa na nim obowiązek udowodnienia postanowieniem o stwierdzeniu nabycia spadku, iż osoby wskazane jako następcy prawni zmarłej strony są jej spadkobiercami (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 21 października 2010 r., IV CSK 122/10, nie publ. oraz wyrok Sądu Najwyższego z dnia 19 czerwca 1975 r., III CRN 102/75, OSNC 1976, nr 6, poz. 139, w którym jednak zastrzeżono, że w razie wątpliwości na sądzie ciąży obowiązek sprawdzenia, czy wskazano właściwe osoby). Wydanie postanowienia o podjęciu zawieszonego postępowania z udziałem tej osoby (art. 180 § 1 pkt 1 k.p.c.) może nastąpić także na podstawie innego zgromadzonego przez sąd materiału, jeżeli z materiału tego wynika dostatecznie pewnie, że osoba zgłaszająca się lub wskazana jest następcą procesowym zmarłej strony (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 5 kwietnia 2019 r., I CSK 141/18, nie publ.). O ile zatem uprawnienie do udziału w postępowaniu sądowym wytoczonym przez stronę, która zmarła, powinno być wykazane notarialnym poświadczeniem dziedziczenia lub postanowieniem sądu stwierdzającym nabycie spadku w odniesieniu do obowiązku udowodnienia nabycia prawa materialnego lub zobowiązania po spadkodawcy, o tyle dla podjęcia zawieszonego postępowania nie jest konieczne wykazanie następstwa prawnego postanowieniem o stwierdzeniu nabycia spadku, lecz wystarczające jest jego uprawdopodobnienie (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 28 stycznia 2016 r., III CZP 100/15, nie publ.). Stanowisko to jest co do zasady aprobowane w piśmiennictwie, choć zastrzega się zarazem, że sąd nie powinien podejmować postępowania zawieszonego po śmierci strony dopóty, dopóki ze zgromadzonego materiału nie

wynika dostatecznie, iż zgłaszająca się lub wskazana osoba jest rzeczywiście uprawniona do następstwa procesowego, co z reguły zakłada wykazanie przysługującego jej statusu spadkobiercy.

W okolicznościach niniejszej sprawy pozwani nie kwestionowali, że skarżąca jest następcą prawnym powoda, swego zmarłego męża, a jedynie zwracali uwagę, powołując się na przebieg zainicjowanego przez nią postępowania o stwierdzenie nabycia spadku, iż uczestnicy tego postępowania kwestionują jej status jedyne go spadkobiercy testamentowego. Orzekające w sprawie sądy również nie wskazywały na wątpliwości co do tego, że skarżąca jest spadkobiercą zmarłego powoda, a przytaczane przez nie okoliczności mogły jedynie sugerować wątpliwości, czy spadkobiercami zmarłego są również inne osoby. W tej sytuacji ocena zaistnienia podstaw do zastosowania art. 180 § 1 pkt 1 k.p.c. powinna też uwzględniać, że skarżąca miałaby, jako jeden ze spadkobierców, indywidualną legitymację procesową do dochodzenia roszczenia o zwrot przedmiotu odwołanej przez męża darowizny w świetle art. 209 w związku z art. 1035 k.c. (por. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 14 kwietnia 2016 r., IV CSK 435/15, nie publ. i z dnia 3 lutego 2017 r., II CSK 152/16, nie publ.). Należy też przyznać skarżącej rację, że kwestia ostatecznego wykazania przez nią, stosownie do treści art. 1027 k.c., legitymacji do wyłącznego dochodzenia zgłoszonego pozwem żądania powinna podlegać ocenie na etapie merytorycznej oceny zasadności powództwa, a nie zasadności podjęcia zawieszonego w sprawie postępowania.

Sąd Najwyższy nie uwzględnił wniosku skarżącej o dopuszczenie i przeprowadzenie w postępowaniu kasacyjnym dowodu z dokumentu w postaci postanowienia Sądu Rejonowego dla Warszawy Mokotowa w Warszawie z dnia 22 sierpnia 2018 r. o stwierdzeniu nabycia spadku po Z. P. zawartego w piśmie pełnomocnika skarżącej z dnia 22 lutego 2019 r. Stosownie bowiem do art. 398¹³ § 2 k.p.c. w postępowaniu kasacyjnym nie jest dopuszczalne powoływanie nowych faktów i dowodów, zakaz zaś prowadzenia dowodów i czynienia ustaleń nie stoi na przeszkodzie jedynie prowadzeniu dowodów, mających na celu weryfikację zarzutu nieważności postępowania przed sądem drugiej instancji, branej pod rozważę przez Sąd Najwyższy z urzędu (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 10 maja 2000

r., III CKN 416/98, OSNC 2000, nr 12, poz. 220; postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 4 lipca 2013 r., I CSK 647/12, nie publ.).

Z tych względów, na podstawie art. 398¹⁵ § 1 k.p.c., Sąd Najwyższy orzekł, jak w sentencji.

jw